

Багатогранна епістолярна спадщина не лише доповнює інші історичні джерела, вона є органічним продовженням учнівських досліджень.

Список літератури:

1. Коцюбинська М. Зафіксоване і нетлінне. Роздуми про епістолярну творчість. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2001. 300 с.
2. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник. Київ : Лотос, Національний музей історії України, 2017. 72 с.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В МУЗЕЇ

Тетяна Мацейків,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу
суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м.Київ,
e-mail: do.skryni@gmail.com

Одним із основних та актуальних завдань освіти в Україні на сьогодні є створення умов для формування людини-громадянина, виховання почуття громадського обов'язку, розкриття можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів. Підготовка молоді до активної участі в житті суспільства, виховання демократичних принципів, формування громадянської компетентності молодого покоління — необхідні складники розвитку громадянського суспільства в Україні. Громадянська компетентність є складним особистісним утворенням, її формування потребує певної системи набуття знань, умінь, навичок, ставлень.

Сьогодні людину, для якої демократія та громадянське суспільство є природним середовищем для задоволення її особистих та суспільних інтересів, визнано основною цінністю де-

мократичного суспільства. Життя потребує від особи не лише громадянської активності, а й усвідомлення нею власної ролі й значення в житті суспільства та відповідальної дії згідно з власними переконаннями й цінностями. За висновками науковців, намагання звільнитися від спадщини тоталітаризму в економіці, політиці та національній самосвідомості не призводять в Україні до бажаного успіху, зокрема, й через несформованість у суспільстві системи цінностей, моделей та зразків поведінки, властивих для демократичної політичної культури. За цих умов особливого значення набуває громадянська компетентність, формування якої у школярів потребує посилення уваги до цього завдання загальної середньої освіти. Посилення виховної функції освіти, формування на шкільних уроках громадянськості, працелюбності, моральності, поваги до прав і свобод людини, любові до Батьківщини, сім'ї, природи мають розглядати як один з найважливіших напрямків державної політики у сфері освіти.

Громадянська компетентність передбачає такі здатності:

- орієнтуватися в проблемах сучасного суспільно-політичного життя в Україні, знати процедури участі в діяльності політичних інститутів демократичної держави, органів місцевого самоврядування;
- застосовувати процедури й технології захисту власних інтересів, прав і свобод своїх та інших громадян, виконання громадянських обов'язків у межах місцевої громади та держави загалом;
- застосовувати способи та стратегії взаємодії з органами державної влади на користь собі й громадянському суспільству;
- використовувати способи діяльності й моделі поведінки, що відповідають чинному законодавству України, задовольняють власні інтереси особи та захищають права людини й громадянина;
- робити свідомий вибір та застосовувати демократичні технології ухвалення індивідуальних рішень, враховуючи інтереси й потреби громадян, представників певної спільноти, суспільства та держави.

Зрозуміло, що формування означених якостей учнів, які відповідали би таким вимогам, неможливе за використання лише традиційних форм навчання, вибудованих на репродуктивних методах. Сучасні технології навчання передбачають застосування нетрадиційних форм та інтерактивних методів навчання. Основна умова використання тих чи інших форм навчання — це орієнтація на розвиток пізнавального інтересу учнів, їхнього творчого потенціалу, пошуково-дослідницьких умінь, логічного, аналітичного та критичного мислення, здатності застосувати здобуті знання, набуті вміння та навички.

Нестандартними уроками, що дають можливість істотно поглибити зміст навчального матеріалу, позитивно впливати на формування практичних умінь та навичок є музейні (наявні, віртуальні) екскурсії. Екскурсійні заняття можуть додати до загального курсу необхідний краєзнавчий матеріал — пізнати своє місто, район, село — тоді музей перетворюється на класну аудиторію.

Використання музейних колекцій у процесі навчання та виховання учнів має свої особливості. По-перше, значно по-жвавлюється пізнавальна діяльність учнів. Навчальні заняття в музеї викликають певний інтерес і стимулюють допитливість учнів. По-друге, музейні матеріали розкривають живу історію, дають необхідні знання із повсякденної діяльності людей на різних етапах суспільного розвитку. По-третє, історичні пам'ятки активно впливають на розвиток почуттів патріотизму та національної гідності, породжують бажання учнів та інших відвідувачів музею пишатися власною історією [1].

Серед київських музеїв, що різнобічно репрезентують історію України (зокрема ХХ ст.) є: Національний музей історії України, Музей історії Києва, Національний художній музей України, Київська картинна галерея, Національний національно-природничий музей, архітектурно-ландшафтний комплекс Пирогове, музей української архітектури та побуту «Мамаєва Слобода» тощо.

Проведення уроку-екскурсії в музеї передбачає створення спеціального навчального середовища, яке б сприяло ґрунтовнішому засвоєнню знань учнями та застосуванню їх у практиці освітньої діяльності. Музейне середовище не лише стимулює

пізнавальну діяльність учнів та сприяє їх усебічному розвитку, а й розкриває значення аутентичних музейних предметів, мотивує до самостійного пошуку інформації. При цьому змінюється місце учнів у навчальному процесі: якщо під час шкільного уроку учень є об'єктом педагогічного впливу, то під час музейного уроку учень, самостійно включаючись у творчий пошук, стає суб'єктом педагогічного процесу [2, с. 135]. Особливість музейного уроку полягає в реалізації завдань шкільної освіти в освітньому середовищі музею, що потребує серйозної попередньої підготовки вчителя, екскурсовода (музейного педагога) та школярів. Саме на цьому етапі розроблення уроку часом виникають суттєві труднощі, пов'язані з тим, що вчитель не володіє інформацією про музейні експонати, які можуть бути використані під час музейного уроку, а музейний працівник не знає змісту навчальних програм шкільних предметів для різних вікових категорій школярів. У такому випадку важливим аспектом залишається встановлення співпраці між шкільним педагогом та екскурсоводом, які лише шляхом об'єднання зусиль можуть ефективніше реалізувати освітній потенціал музеїв. Однак основна роль у розробленні музейного уроку належить саме шкільному педагогу, який створює план-конспект уроку, добирає експонати, що найкраще окреслюють тему уроку, створює дослідницькі завдання для вдосконалення знань і вмінь учнів та здійснює подальший контроль результатів навчальної діяльності.

Серед умінь, які мають бути сформовані в процесі проведення уроку-екскурсії, є вміння розпізнавати найвизначніші історичні пам'ятки, описувати їх, характеризувати значення для українській історії й культури, аналізувати та оцінювати культуро-історичні явища різних епох, мистецькі твори різних стилів, жанрів і форм тощо.

Вивчаючи історичні пам'ятки, учні усвідомлюють глибину думок, оригінальність погляду на світ тієї чи іншої історичної постаті, видатного діяча культури певної епохи. Тому, вважаємо, надзвичайно важливим є дослідження життєдіяльності видатних діячів української історії й культури, їх персональної діяльності, самореалізації через епохальні звершення, інновації в мистецтві, наукові відкриття тощо. Серед таких діячів: Павло

Скоропадський, Нестор Махно, Симон Петлюра, Микола Скрипник, Лесь Курбас, Олександр Довженко, Михайло Грушевський, Сергій Єфремов, Андрей Шептицький, Степан Бандера, В'ячеслав Чорновіл, Ліна Костенко, Віктор Ющенко та інші.

Слід зазначити, що музеї можуть не лише ознайомлювати учнів з історією, наукою та культурою минулого, але й пов'язувати їх з цінностями й досягненнями науки й культури сучасності, що є надзвичайно важливим для формування їх громадянської свідомості та національної ідентичності. Ця якість надає музею особливої значущості для навчального процесу. Сьогодні музеї можуть стати одним із ефективних засобів навчання, розвитку та виховання дітей та молоді.

Список літератури:

1. Каленюк І. Використання матеріалів музеїв у практиці викладання історії в школі. URL : http://volyn-museum.com.ua/publ/kivercivskij_rajonnij_kraeznavchij_muzej.
2. Белофастова Т. Ю. Педагогічні засади діяльності музею як соціально-культурного центру: дис. канд. пед. наук: 13.00.06 / Київський національний університет культури і мистецтв. Київ, 2003. 187 с.

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ БІОГРАФІЧНОГО МЕТОДУ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Анатолій Павленко,

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри соціальної роботи,
Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради,
м. Запоріжжя,
e-mail: anatolypavlenko@ukr.net

Сучасний етап розвитку соціальних і гуманітарних наук окреслюється «біографічним поворотом», що має міждисциплінарний характер, й у процесі якого відбувається значне розширення предметного розгляду та використання біографіч-